

Vad har eleven rätt till?

Det finns lagar och regler som skolan (statliga, kommunala och fristående skolor) måste följa för att säkerställa att alla elever får sina behov tillgodosedda. Här har vi samlat information som är viktigt för dig som förälder att känna till i kontakten med ditt barns skola.

När mag- och tarmsjukdom påverkar skoldagen

Att gå i skolan med Crohns sjukdom, ulcerös kolit, IBS, stomi eller andra mag- och tarmbesvär kan påverka hela skoldagen. Det kan handla om akuta toalettbehov, smärta, trötthet, oro, mat, idrott, ombyte, frånvaro och svårigheter att orka en vanlig skoldag. Många tarmsjukdomar kan också orsaka att en elev får långa och återkommande frånvaroperioder.

Behoven ser olika ut från barn till barn, men vanliga problem är:

- Att barnet snabbt behöver kunna gå på toaletten.
- Att skoltoaletterna inte känns trygga eller fungerar i praktiken.
- Att barnet blir mycket trött eller får ont under dagen.
- Att långa lektionspass blir svåra att orka.
- Att skolmat, raster eller mediciner behöver hanteras på ett särskilt sätt.
- Att idrott och ombyte inte fungerar alla dagar.
- Att barnet missar undervisning på grund av sjukdom, vård eller behandling.
- Att skolan inte förstår hur sjukdomen påverkar vardagen.

Ofta är det bristen på förståelse som gör situationen ännu svårare.

Vad skolan är skyldig att göra

Den allmänna utgångspunkten är att skolan måste ta hänsyn till att elever har olika behov, enligt 1 kap. 4 § skollagen (2010:800). För elever där en tarmsjukdom medför problem att fungera i den normala skolmiljön måste därför skolan ge det stöd som krävs för att motverka sjukdomens konsekvenser på skolarbetet (3 kap. 2 § skollagen). Detta gäller även när eleven klarar delar av skolans kunskapskrav, men sjukdomen påverkar orken, närvaron, deltagandet eller möjligheten att visa sina kunskaper. Alla elever ska få den ledning och stimulans de behöver för att utvecklas så långt som möjligt, inte bara att klara minimikraven.

Extra anpassningar

Om det befaras att en elev inte klarar att uppfylla skolans kunskapskriterier på grund av de problem som tarmsjukdomen orsakar, ska eleven ges stöd i form av extra anpassningar inom ordinarie undervisning.

Extra anpassningar är mindre insatser som normalt är möjligt att genomföra för skolpersonal inom ordinarie undervisning (3 kap. 5 § skollagen).

Det kan till exempel handla om:

- att barnet får gå på toaletten direkt.
- att barnet får sitta nära dörren.
- att barnet får pauser.
- att prov eller redovisningar anpassas.
- att barnet får hjälp att ta igen missat arbete.

Extra anpassningar kräver inget formellt beslut, men det är klokt att be skolan skriva ner vad ni har kommit överens om och när det ska följas upp. I de årskurser där det upprättas en skriftlig Individuell Utvecklingsplan (IUP) är det perfekt att skriva in överenskommelserna i den. Extra anpassningar ska ske skyndsamt.

Särskilt stöd

För de flesta barn med mag-/tarmsjukdomar är det ofta tillräckligt med extra anpassningar. Men ibland kan skolgången störas så mycket av sjukdomen, exempelvis genom långa och återkommande frånvaroperioder för eleven, att extra anpassningar inte täcker behovet av stöd. Då finns enligt Skollagen en möjlighet till särskilt stöd (3 kap. 7 § skollagen).

Utredning om särskilt stöd ska göras så snabbt som möjligt. I utredningen bör skolan ta hänsyn till lärarens observationer, uppgifter från övrig skolpersonal, skolhälsan och givetvis också uppgifter från eleven själv eller dennes vårdnadshavare.

Särskilt stöd - åtgärdsprogram

Om det konstateras att särskilt stöd behövs ska ett åtgärdsprogram tas fram. Rektorn beslutar om åtgärdsprogram och det ska innehålla information om vilka stödåtgärder som ska sättas in. Beslutet om särskilt stöd kan överklagas om det blir fel.

Några exempel på särskilt stöd som kan vara aktuella för elever med mag-/tarmsjukdom:

- Regelbunden specialpedagogisk undervisning eller stöd av speciallärare.
- Samordnad plan för frånvaro och återgång efter skov.
- Undervisning i mindre grupp eller särskild undervisningsgrupp.
- Enskild undervisning under perioder.
- Särskilt organiserad undervisning vid långvarig frånvaro.
- Stöd av elevassistent eller annan personal i skolsituationen.
- Åtgärder kopplade till prov och bedömning när behoven är omfattande.

Av åtgärdsprogrammet ska det framgå när åtgärderna ska följas upp och utvärderas, samt vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen. Integritetskänsliga uppgifter om elevens svårigheter eller diagnoser bör inte tas med i åtgärdsprogrammet mer än nödvändigt. I

kommunala skolor är beslutet om åtgärdsprogrammet nämligen offentligt. Det är bättre att istället i åtgärdsprogrammet hänvisa till den underliggande utredningen som oftare kan omfattas av sekretess.

Särskilt stöd - Anpassad studiegång

Anpassad studiegång är en extra ingripande form av särskilt stöd som kan beslutas inom ramen för ett åtgärdsprogram. Anpassad studiegång innebär att skolan får göra avvikelser från timplanen, de ämnen och mål som gäller för utbildningen (**3 kap. 12 § skollagen**).

Anpassad studiegång ska endast tillämpas om särskilt stöd inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens förutsättningar och behov. Rektorn beslutar om anpassad studiegång och är tänkt att användas under en begränsad period, i så få ämnen som möjligt.

Särskilt stöd - distansundervisning

I grundskolan får distansundervisning användas som särskilt stöd för elever som inte kan delta i den ordinarie undervisningen på grund av en dokumenterad medicinsk, psykisk eller social problematik. En förutsättning är dock att alla andra möjligheter till särskilt stöd är uttömda eller bedöms olämpliga. Det krävs att vårdnadshavare medger att distansundervisning används.

Som huvudregel får distansundervisning som särskilt stöd bara ges till elever i mellanstadiet och högstadiet. För elever i lågstadiet krävs synnerliga skäl. Synnerliga skäl kan enligt förarbetena exempelvis anses vara om en elev har en sådan infektionskänslighet att inte ens särskild undervisning i hemmet kan komma i fråga. Beslut om särskilt stöd i form av distansundervisning får avse högst en termin i taget (22 kapitlet skollagen).

Distansundervisning får endast bedrivas av huvudmän (den som är ansvarig för skolverksamheten; kan vara **staten, kommunen eller en privat ägare**) som har fått ett godkännande för detta från Skolinspektionen. Därefter får rektor besluta att eleven ska få distansundervisning.

Särskilt stöd - genomförande

Särskilt stöd kan normalt sett inte genomföras av lärare inom ordinarie undervisning. Tanken är ju att det särskilda stödet ska ges istället för den vanliga undervisningen som eleven annars skulle ha deltagit i. Enstaka specialpedagogiska insatser och elevstödjande arbete som utförs av annan än undervisande lärare under kort tid räknas inte heller som särskilt stöd, utan betraktas som extra anpassningar.

I Skolverkets allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram anges att rektor bör skapa rutiner för att involvera elever och vårdnadshavare i arbetet med särskilt stöd. Det är viktigt att lyssna in och ta tillvara de kunskaper och erfarenheter som eleven och elevens vårdnadshavare har om elevens situation.

Inget krav på diagnos

Det finns inget krav på att det ska finnas en mag-/tarmdiagnos för att få anpassningar i skolsituationen. Omvänt innebär heller inte en mag-/tarmsjukdom att eleven per automatik är i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. Det som avgör om en elev har rätt till extra anpassningar eller särskilt stöd är om det kan befaras att eleven inte kommer att klara skolgången. Behovet styr – inte diagnosen.

När skolan inte lyssnar eller inte förstår

Många föräldrar känner igen att de måste driva frågan länge innan skolan förstår allvaret i barnets mag-/tarmsjukdom. Toalettbehov kan ifrågasättas, trötthet och smärta kan bagatelliseras, och frånvaro kan tolkas som bristande motivation i stället för sjukdom.

Om skolan inte gör det som rimligen behövs för att barnet ska kunna delta i skolan på jämförbara villkor kan det i vissa fall också handla om bristande tillgänglighet.

Det är oftast bäst att vara tydlig och konkret när du som förälder tar kontakt med skolan. Här är några exempel:

Om toalettbehov:

“Mitt barn behöver kunna lämna klassrummet direkt för att gå på toaletten. Vi behöver komma överens om en lösning som fungerar varje dag.”

Om trötthet och smärta:

“Sjukdomen gör att långa lektionspass och vissa moment blir svåra att orka. Vi behöver att skolan bedömer vilka anpassningar som krävs.”

Om frånvaro:

“Frånvaron beror på sjukdom. Vi vill att skolan hjälper till med en plan för missade lektioner, prov och uppgifter.”

Om behov av mer stöd:

“De lösningar som provats räcker inte. Vi vill att skolan utreder vilket stöd som behövs för att skolsituationen ska fungera.”

Om problemet inte ordnar sig

Börja med mentor, lärare, elevhälsa eller någon annan på skolan som känner barnet och situationen. Om problemet inte löser sig, gå vidare till rektor.

Rektor bör kontaktas när:

- Anpassningar inte fungerar.
- Behoven är större än vad som kan lösas i vardagen.
- Frånvaron ökar.
- Ni vill att skolan utreder behov av särskilt stöd.

Om skolan ändå inte agerar kan ni gå vidare till huvudmannen, till exempel kommunen, som är ytterst ansvarig för att skolan följer lagen.

Beroende på vad problemet gäller kan det också bli aktuellt att kontakta andra instanser, till exempel:

- Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) för råd om lösningar.
- Diskrimineringsombudsmannen (DO) om diskriminering eller bristande tillgänglighet.
- Integritetsskyddsmyndigheten om personuppgifter eller integritet hanteras fel
- Skolinspektionen eller Barn- och elevombudet vid fortsatta skolbrister

Källor:

Extra stöd, särskilt stöd, åtgärdsprogram: Skollagen kap 1-3 (särskilt kap 3). Skolverkets allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram

Överklagande av åtgärdsprogram: Skollagen kap 3 och kap 28. *Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*

Distansundervisning: Skollagen kap 1, 3 och 22.

Undantagsbestämmelsen Skollagen kap 10, Skolverket.

För dig som vill veta mer

Lagar som reglerar skolans ansvar och elevers rättigheter

- Barnkonventionen [Barnkonventionen - UNICEF Sverige | unicef.se](#)
- Funktionsrättskonventionen [Funktionsrättskonventionen | Funktionsrätt Sverige](#)
- Skollagen (se särskilt kap.3) [Skollag \(2010:800\) | Sveriges riksdag](#)
- Diskrimineringslagen [Diskrimineringslag \(2008:567\) | Sveriges riksdag](#)

Instanser som du kan vända dig till

- Skolverket [Skolverket](#) Skolverkets upplysningstjänst <https://www.skolverket.se/om-skolverket/kontakta-skolverket> 08-527 332 00
- Skolinspektionen <https://www.skolinspektionen.se/>
- Barn- och elevombudet (BEO) kan kontaktas vid kränkningar <https://beo.skolinspektionen.se/>
- Barnombudsmannen <https://www.barnombudsmannen.se/>
- Diskrimineringsombudsmannen <https://www.do.se/>
- Justitieombudsmannen <https://www.jo.se/>

- Inspektionen för vård och omsorg (IVO) Vid klagomål mot elevhälsan. [Startsida | IVO.se](#)
- Skolväsendets överklagandenämnd: [Överklagandenämnden](#)
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). <https://www.spsm.se/stod-och-rad/>